

Dalia Klajumienė

Prikaz križnog puta u bivšem klastru bernardinskog samostana u Tytuvėnaju

Samostan bernardinaca (manje braće) u Tytuvėnaju u litvanskoj Provinciji sv. Kazimira osnovan je 1614. godine te djeluje do 1864., kada je zatvoren zbog nepokoravanja carskoj ruskoj vlasti. Naporima biskupa Samogitije, Motiejusy Valančiusa, i tamošnjeg stanovništva samostan je bio prenesen pod pokroviteljstvo župe te je tako sačuvan. Do danas je Tytuvėnai ostao jedno od središta posebnoga interesa vjernika radi slike Majke Božje na glavnom oltaru, poznate po svojim čudima, te postaja križnog puta u arkadama unutarnjeg dvorišta i kapeli svetih Stuba sagrađenoj u središtu dvorišta.

U zapadnoj je crkvi povijest kulta križnog puta, bogata različitim inačicama, započela u 11. stoljeću. Broj postaja križnog puta, odnosno Kristovih padova, dugo je vremena oscilirao. U religijskoj literaturi njihov je broj varirao od sedam do trideset i dva. Papa Benedikt XIII. svojom je bulom *Inter plurium* 1726. godine odobrio opći oprost hodočasniciima koji su prošli križni put, a 1731. papa Klement XII., svojim *Exponi nobis*, te papa Benedikt XIV., svojim *Cum tanta*, odobrili su franjevačkim i bernardinskim redovnicima da podižu ili nadgledaju podizanje postaja križnog puta u svim crkvama i kapelama od 1741. Od tada su župne crkve morale dobiti dopuštenje najbližeg franjevačkog/bernardinskog samostana prije podizanja postaja križnoga puta. Osim toga, 1730. potvrđen je ciklus od četrnaest obveznih postaja, koje postoje do danas. Uz te su se obvezne epizode Kristove muke - koje su prikazivale slijed zbivanja od trenutka kada je Otkupitelj osuđen na smrt do njegove smrti i pokopa - često javljale i dodatne scene. U bogatijim je ciklusima, najčešće vezanima uza samostane, uz četrnaest obveznih postaja detaljno prikazana i povijest Kristova uhićenja, temeljena na evanđeljima. Teme potonjih nisu strogo propisane, pa je tako broj postaja i izbor tema bio određen sposobnošću i zahtjevima sastavljača ikonografskoga programa.

Tek su se u 18. stoljeću počele raditi zasebne galerije za križni put u bernardinskim samostanima u Poljskoj i Litvi. Prvi su primjeri iz 1730-ih: u Krakovu je križni put podignut oko 1733., a u Vilniusu u prvoj polovici 18. stoljeća (uništen u požaru 1749.). Ne zna se točno kada je podignut prvi križni put u Tytuvėnaju. Najvjerojatnije je i on podignut u prvoj polovici 18. stoljeća. Biskup Antanas Domininkas Tiškevičius spomenuo je 1754., tijekom svog posjeta Tytuvėnaju, da se tu nalazi križni put s bogatim lukovima koji tvore prolaz ispred crkve. To potvrđuje da današnji križni put, koji se prostire u dvorištu, nije prvi. Možemo samo nagađati kako je ranija galerija bila drvena te da je u drugoj polovici 18. stoljeća ponovno izgrađena u cigli.

Postaje križnog puta bernardinskog samostana u Tytuvėnaju koje su vidljive do danas napravljene su u posljednjoj četvrtini 18. stoljeća, kada je uz crkvu sagrađeno kvadratno dvorište s arkadama. Strog i skladan raspored postaja križnog puta na galerijama arkada ograde dvorišta i kapela svetih Stuba u središtu dvorišta čine ovaj sklop neobičnim i izvanrednim u kontekstu drugih bernardinskih crkava u Litvi. Cjelina od 39 postaja križnog puta sastoji se od 14 visokih reljefa u gipsu, s prikazom 14 obveznih postaja i 25 kompozicija naslikanih na zidu, koje prikazuju tijek Kristova suđenja na Pilatovu dvoru ili, drugim riječima, priču Kristove osude na smrt. Dijelovi oslikani tehnikom *al secco* u jako su lošem stanju, ali nam sačuvani vodič za "Kalvariju" u Tytuvėnaju, objavljen 1781., omogućuje rekonstrukciju njihova sadržaja.

Prijevod s engleskoga: Maja Grabar